

היום נלמד בעזרת ה'

עבודה זרה דף כז

למדנו בבבלי, נחלקו הדעות האם מותר לכותי לעשות ברית מילה ליהודי. לדעת רבי יהודה אסור משום שהם מלים לשם הר גרזים. לדעת רבי יוסי מותר משום שלא מצאנו בתורה שהברית מילה צריכה להיות 'לשמה' כלומר לשם מצוה. הגמרא מבארת את טעמים.

אמר רב חסדא מאי טעמא וכו': טעמו של רבי יהודה נאמר "וכי יגור אתך גר ועָשָׂה פֶסַח לְה' הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר" דורשים את המילים "לה' המול" שצריך לעושה ברית מילה לשם ה'. ולכן כותי פסול כי הוא מל לשם ע"ז, (אבל גוי כשר כי הוא מל על דעת מה שאומר לו הישראל). טעמו של רבי יוסי נאמר "**המול ימול יליד בֵּיתָךְ**" ומכיון שיש כאן ריבוי של מילים, דורשים "המול ימול" = המל ימול. דהיינו רק מי שמל יכול למול אחרים. ולכן גוי שלא עושה ברית מילה לעצמו פסול לעשות גם לאחרים, אבל כותי שעושה ברית מילה לעצמו כשר למול יהודים.

ואידך: רבי יוסי עונה על הלימוד שהביא רבי יהודה לשיטתו - המילה "לה'" הולכת על הקרבן פסח ("ועָשָׂה פֶסַח לְה'"). ורבי יהודה עונה על הלימוד שהביא רבי יוסי לשיטתו - אי אפשר ללמוד מהריבוי של המילים "המול ימול" כי דברה תורה כלשון בני אדם.

*

איתמר מניין למילה בעכו"ם וכו': דרו בר פפא למד מ"ואתה את בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה יִזְרְעֶל אֶתְרִיף" ולא גוי. ורבי יוחנן למד מ"המול ימול" כנ"ל. הגמרא מבארת שההבדל ביניהם הוא האם ערבי מהול או גוי 'גבנוני' (= אומה שמוהלים את עצמם) כשר למול יהודי. למ"ד שדוקא יהודי כשר הוא פסול כי הוא גוי, ולמ"ד שדוקא מי שמל כשר הוא כשר כי הוא מהול.

קושיא: ולמאן דאמר המול ימול איכא? האם בגלל שהגוי מהול הוא יכול למול יהודי? הרי כתוב במשנה בנדרים האומר 'קונם שאני נהנה מן הערלים' (= מה שאני אהנה מהערלים יאסר עלי ב'קונם' כלומר כהקדש), מותר לו להנות מישראלים אפילו ערלים, ואסור לו להנות מגויים אפילו נימולים. מוכח שאפילו שהגוי מהול הוא נחשב כאינו מהול, ואם כן אינו יכול למול יהודי.

תירוץ: אלא איכא בינייהו ישראל שמתו וכו'. יהודי שכאשר עשו לאחים שלו (שנלדו לפניו) ברית מילה הם מתו, ולכן לא עשו לו ברית מחמת סכנת נפשות. למ"ד שדוקא יהודי כשר גם הוא כשר, אבל למ"ד שדוקא מי שמל כשר הוא פסול כי הוא לא מל.

קושיא: ולמאן דאמר המול ימול ליכא? האם בגלל שהיהודי לא מהול הוא פסול? והרי כתוב במשנה שם האומר 'קונם שאני נהנה ממולים', אסור להנות מישראלים ואפילו ערלים, ומותר בגויים אפילו נימולים. מוכח שאפילו יהודי שאינו מהול נחשב כמו מהול, ואם כן הוא גם יכול למול אחרים.

תירוץ: אלא איכא בינייהו אשה: האם אשה כשרה לעשות ברית מילה. למ"ד "ואתה את בריתי תשמור" היא פסולה כי היא לא מצווה בברית מילה (בדומה לגוי שפסול כי הוא לא מצווה בברית מילה), אבל למ"ד "המול ימול" היא כשרה כי היא חלק מעם ישראל הנקראים 'מולים' (ואם כן יש לה 'שם' של מהולה).

קושיא: ומי איכא למ"ד אשה לא? והרי צפורה אשתו של משה מלה את בנה בדרך למצריים.

תירוץ: קרי ביה ותקח: יש לפרש את המילה "**וְתִקַּח** צִפְּרָה צַר וְתִכְרֹת" כאילו היא כתובה בניקוד פתח "**וְתִקַּח**" ללמד שהיא שלחה שליח שימול אך לא מלה בעצמה. **קושיא:** והכתיב "וְתִכְרֹת"! **תירוץ:** קרי ביה ותכרת: בניקוד פתח "**וְתִכְרֹת**" דהיינו על ידי מישהו אחר (כלומר היא אמרה למישהו אחר והוא כרת). **ואיבעית אימא:** היא התחילה בעצמה את הברית ובא משה וגמר.

משנה: מתרפאין מהן: מותר לקבל טיפול רפואי אצל גוי, ודוקא 'ריפוי ממון' ולא 'ריפוי נפשות' (ויתבאר בגמרא).

ואין מסתפרין מהן בכל מקום: להסתפר אצל גוי לבדו אסור, מחשש שהגוי יחתוך את צוארו בתער ויהרוג אותו. ולהסתפר ברשות הרבים נחלקו בזה רבי מאיר וחכמים.

גמרא: **אילימא ריפוי ממון בשכר וכו':** אם נפרש את כוונת המשנה "ריפוי ממון" = כשהגוי לוקח כסף על הטיפול, מותר כי הוא לא ירצה להפסיד את הכסף שמגיע לו בסוף הטיפול. "ריפוי נפשות" = הגוי מטפל מנפשו (מעצמו) בחנם, אסור מחשש שהוא יהרוג את היהודי. אם כן היה על המשנה לומר זאת במפורש.

אלא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה: "ריפוי ממון" = החשש הוא שהגוי ירויח ממון, דהיינו אם יש ליהודי מכה שלא יכולה להיות ממנה סכנת נפשות, והחשש היחיד הוא שהגוי לא יטפל בה כראוי כדי להרויח יותר ממון להמשך הטיפולים, מותר. אבל "ריפוי נפשות" = החשש שהגוי יהרוג את היהודי, אסור.

קושיא: **והאמר רב יהודה:** אפילו אם הוא עשה הקזת דם אצל יהודי וכואב לו המקום של דקירת המחט (= ריבדא דכוסילתא) אסור ללכת להתרפאות אצל גוי!

תירוץ: **אלא ריפוי ממון בהמתו וכו':** "ריפוי ממון" = ריפוי ממונו של האדם דהיינו בהמתו, מותר ללכת לגוי. אבל "ריפוי נפשות" = ריפוי נפשו של האדם כלומר גופו שלו, אסור.

א"ר חסדא ... אבל אם אמר לו סם וכו': מותר ללכת לרופא גוי כדי לשאול אותו איזו תרופה לקחת. כי הגוי חושב שאם היהודי לא מסכים להתרפאות אצלו, כנראה שהוא לא סומך עליו והוא רוצה לבדוק אותו האם הוא דובר אמת, ואח"כ הוא ילך לשאול רופא אחר. ולכן הוא מפחד לשקר כי לא לאבד את 'השם' שלו.

*

אמר רבא רבה א"ר יוחנן: ישראל שחולה במחלה שאם לא ירפא אותו הרופא ספק יחיה וספק ימות, אסור לו להתרפא מעובד כוכבים, לפי שהעכו"ם בוודאי יהרוג אותו, ועדיף לנו להשאיר אותו כך אולי הוא יחיה. ואם הוא בוודאי ימות מהחולי, ואין כאן רופא ישראל, מותר לו להתרפאות מעובד כוכבים, לפי שבכל מקרה הוא ימות ואולי העכו"ם ירפא אותו.

קושיא: מת? האיכא חיי שעה! כלומר גם אם הוא בוודאי ימות מהחולי, מדוע מותר לו להתרפאות אצל עכו"ם, והרי העכו"ם ימהר להמית אותו, ואם נשאיר אותו כך יתכן שהוא יחיה עוד יום או יומיים.

תירוץ: לחיי שעה לא חיישינן: לא חוששים לחיי שעה, כיון שאם נשאיר אותו כך הוא בוודאי ימות, ואם הוא ילך לרופא עכו"ם אולי הוא יתרפא.

ומנא תימרא דלחיי שעה לא חיישינן: והראיה שלא חוששים לחיי שעה, שנאמר בספר מלכים לגבי ארבעת המצורעים שישבו בפתח העיר בזמן הרעב - "אִם אֶמְרֵנוּ נָבוֹא הָעִיר וְהָרַעֵב בָּעִיר וּמָתְנוּ שָׁם, וְאִם יִשְׁכְּנוּ פֹה וּמָתְנוּ, וְעַתָּה לָכוּ וּנְפֹלָה אֶל מַחֲנֶה אֶרֶם, אִם יַחֲיוּ נַחֲיָה וְאִם יָמִיתֵנוּ וּמָתְנוּ", והרי אם הם ישארו כאן הם יחיו עוד קצת (עד שימותו מהרעב), ואם הם ילכו למחנה ארם הם יהרגו אותם מיד, אלא מוכח שלא חוששים לחיי שעה במקרה שהוא בכל מקרה ימות כאן, כיון שייתכן שהוא ינצל וישאר בחיים.

קושיא: מיתיבי: למדנו בברייתא - אסור לשאת ולתת עם המינים (= להאריך עמהם בדברים) שמא ימשכוהו אחריהם, ולא מתרפאים מהם אפילו לחיי שעה, כלומר אפילו לחולה שבוודאי ימות. מעשה בן דמא שהיה אחיין של רבי ישמעאל, שהכישו נחש, ובא יעקב איש כפר סכניא שהיה מתלמידי ישו הנוצרי לרפאותו, ורבי ישמעאל לא נתן לו לרפא את בן דמא. אמר בן דמא לרבי ישמעאל - תן לו לרפא אותי ואני יביא לך פסוק מן התורה שיוכיח לך שמותר לי להתרפאות ממנו, ולא הספיק בן דמא להביא לו את ההוכחה עד שיצאה נשמתו בדיוק כשאמר את המילה 'מותר', ומת. קרא עליו ר' ישמעאל - אשריך בן דמא שגופך טהור ויצאה נשמתך בטהרה (= בדיוק כשאמרת 'מותר') ולא עברת על דברי חבריך (= חכמים) שהיו אומרים שהעובר על דברי חכמים ישכנו נחש.

ומכאן קשה על רבי יוחנן שאמר שאם הוא בוודאי ימות מהחולי מותר לו להתרפאות מעובד כוכבים, ואילו הברייתא אמרה שלא מתרפאים מהם אפילו אם החולה בוודאי ימות.

תירוץ: שאני מינות דמשכא: הברייתא דיברה על המינים (= אפיקורסים) שמהם אסור להתרפאות בכל מקרה, כיון שיש לחשוש שיימשכו אחריהם, אבל רבי יוחנן דיבר על להתרפאות מגוי.

אמר מר...: חוזרים לברייתא שהביאה את הסיפור שהיה עם בן דמא.

קושיא: איהו נמי חויא טרקיה: והרי גם את בן דמא הכיש נחש, וא"כ הוא היה יכול להתרפאות ולהינצל ע"י יעקב איש כפר סכניא, ולא היה לו לחשוש מ"פורץ גדר ישכנו נחש", כיון שאם שוב היה נושך אותו נחש בגלל שעבר על דברי חבריו היה יכול להתרפאות כמו שהתרפא מהנשיכה הראשונה.

תירוץ: חויא דרבנן דלית ליה אסותא כלל: אם היה מתרפא מהנשיכה הזאת, הרי שהיה שוב נושך אותו נחש על שעבר על דברי חבריו ולא היה מתרפא כלל והיה מת, לפי שהעובר על דברי חכמים חייב מיתה.

שאלה: ומאי ה"ל למימר? כלומר למדנו בברייתא הנ"ל שכן דמא רצה להביא ראיה מן המקרא שמותר לו להתרפאות, איזה פסוק הוא רצה להביא?

תשובה: וחי בהם ולא שימות בהם: נאמר בתורה "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱלֹהִים וְחִי בָהֶם" ולא שימות בהם, ולכן הוא סבר שמותר לו להתרפאות ממנו אם הוא ימות ללא הרפואה.

ור' ישמעאל סבר שרק בצנעא מותר, אבל בפרהסיה אסור כיון שיש בזה חילול ה', שילמדו ממנו לחלל את ה'.

דתניא היה רבי ישמעאל אומר: לדעת רבי ישמעאל, אדם לא צריך למסור עצמו למיתה כדי לא לעבוד עבודה זרה או כל עבירה אחרת בצנעה, אבל בפרהסיה יהרג ולא יעבור. אמנם חכמים (במס' סנהדרין) חולקים וסוברים שבע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים יהרג ולא יעבור.

*